

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สำหรับการวิจัยเรื่องปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่นในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา
2. การบริหารโดยคณะกรรมการหรือองค์คณะบุคคล
3. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมและทฤษฎี AIC
4. ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

1. ความหมายของการบริหารและการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

ประพันธ์ สุริหาร (2537 : 2) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ที่บุคคลร่วมกันกำหนด โดยอาศัยกระบวนการอย่างมีระบบ ระเบียบและใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยความพยายามหรือการกระทำของบุคคลอื่น

ธงชัย สันติวงษ์ (2533 : 12) กล่าวถึงความหมายของการบริหารว่า การบริหารเป็นงานของหัวหน้าทำงานทุกคนที่จะต้องปฏิบัติในฐานะที่เป็นผู้นำกลุ่ม ซึ่งจะต้องมีภารกิจในการ

เป็นผู้นำการจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ และประสานกิจกรรมหรืองานที่ทำให้เข้ากันได้ เป็นผลงานของส่วนรวมและทั้งนี้จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในผลสำเร็จที่จะต้องประกันไว้ว่างานขององค์การจะต้องสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ในที่สุด สภาพการทำงานของนักบริหารส่วนสำคัญอยู่ที่การชี้แนะ และกำกับการทำงานของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ และได้ผลมากที่สุดตลอดเวลาซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จคือ คนซึ่งเป็นผู้ลงทุนและกำหนดเป้าหมายที่จะดำเนินการให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ

สมยศ นาวิกร (2536 : 12) ได้อธิบายความหมายของการบริหารว่า การบริหารหมายถึง กระบวนการวางแผน การจัดองค์การและการใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

สุทธิ ทองประดิษฐ์ (2533 : 75) ได้ให้ความหมายของการบริหารและผู้บริหารไว้ว่า การบริหาร (Administration) หมายถึง กระบวนการร่วมมือกันของบุคคลเพื่อผลักดันทรัพยากรการบริหารพื้นฐานต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงานที่มีอยู่ พร้อมจะใช้ให้เคลื่อนไหวไปในทิศทางที่เป็นวัตถุประสงค์ขององค์การ และผู้บริหาร (Administrator) หมายถึง บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้างาน ผู้บังคับบัญชา และผู้นำที่มีตำแหน่ง อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ทั้งที่ได้จากการแต่งตั้งและคัดเลือกเข้ามาบริหารงาน เพื่อความอยู่รอดและความเจริญก้าวหน้าขององค์การ

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า การบริหารหมายถึง การวางแผนอย่างมีศิลป์ในการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ร่วมกันกำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และใช้กระบวนการอย่างเป็นระบบ ตลอดจนวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

สำหรับการบริหารโรงเรียนนั้น มีนักการศึกษาและผู้รู้หลายท่าน ได้ให้ความหมายและแสดงความคิดเห็นไว้อย่างน่าสนใจ ดังต่อไปนี้

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2526 : 12) ให้ความหมายว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งเราเรียกว่า ผู้บริหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม การดำเนินงานต่าง ๆ จะต้องเป็นไปตามระบบที่สังคมกำหนดไว้

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 3) แสดงความเห็นไว้ว่า การบริหารโรงเรียนแตกต่างจากการบริหารธุรกิจ คือ การบริหารธุรกิจผลที่ได้คือ กำไร ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลัก แต่การบริหารโรงเรียนผลที่ได้คือ คนได้รับการพัฒนา จึงสรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนเป็น

กระบวนการทางการจัดการศึกษาของผู้บริหาร เพื่อให้เด็กและเยาวชนของสถานศึกษามีความรู้ และได้พัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

สถาพร ชันโต (2526 : 3) กล่าวถึงการบริหารโรงเรียนว่า เป็นการให้บริการทางด้านการศึกษาแก่เยาวชนและผู้สนใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความรู้ความสามารถ ทักษะ ค่านิยม พฤติกรรมและคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

หวน พันธุพันธ์ (2528 : 7) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน คือ การดำเนินการของกลุ่มบุคคล เพื่อบริหารและจัดการศึกษาให้แก่สมาชิกในสังคม เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

กล่าวโดยสรุป การบริหารโรงเรียน หมายถึง มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้บริหารโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายพยายามจัดขึ้น เพื่อเป็นการให้ความรู้และสร้างเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน และสมาชิกของสังคม ให้มีพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ สูงขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

2. หลักการและแนวคิดการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 3) ได้สรุปเกี่ยวกับลักษณะการบริหารโรงเรียนที่เป็นหลักสากลไว้ 9 ประการ ได้แก่

1. การบริหารต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย
2. ต้องอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ
3. ต้องใช้ทรัพยากรเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
4. มีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการทางสังคม
5. เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
6. อาศัยความร่วมมือร่วมใจเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์
7. เป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล
8. มีลักษณะเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ที่กำหนด
9. การบริหารไม่มีตัวตนแต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์

แนวคิดเป็นกรอบสำคัญของการดำเนินการ การบริหารโรงเรียน ผู้บริหารต้องเข้าใจแนวคิดในการบริหาร เพื่อให้การปฏิบัติได้ตรงเป้าหมาย ไม่เสียเวลาและทรัพยากรต่าง ๆ โดยเปล่าประโยชน์ หลักการและแนวคิดการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2528 : 2 – 5)

1. โรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นหน่วยงานปฏิบัติผลการดำเนินงานทางการศึกษาจะเป็นอย่างไร จะสังเกตได้จากผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานของโรงเรียน

2. ภารกิจหลักของโรงเรียน คือ การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร นั่นคือคุณภาพทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกกลุ่มประสบการณ์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตลอดทั้งสุขภาพและอนามัยที่ดี

3. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษามีหลายอย่าง เช่น ระบบการบริหาร ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยถือว่าผู้บริหาร โรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด

4. การบริหารจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ต้องอาศัยความรู้ความสามารถ คุณลักษณะที่ดีและคุณธรรมของผู้บริหาร ผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ คือ ผู้บริหารที่สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษาจนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

5. งานบริหารโรงเรียนมีหลายอย่าง แต่จะครอบคลุม 6 งาน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

6. ในบรรดางานทั้ง 6 งาน งานวิชาการเป็นงานหลักที่สำคัญที่สุด ในการที่นักเรียนจะบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ส่วนงานอื่น ๆ เป็นงานเสริมและสนับสนุนให้งานวิชาการประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

7. ในการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารจะต้องตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับเด็กนักเรียนเป็นสำคัญ

8. ทรัพยากรในการบริหารโรงเรียนที่สำคัญ ๆ มี 4 อย่าง คือ บุคลากร เงิน วัสดุอุปกรณ์และระบบการบริหารจัดการ ทรัพยากรบุคคลสำคัญที่สุด

9. การบริหารงานทั้ง 6 งานของโรงเรียนจะดำเนินไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยกระบวนการบริหารอย่างน้อย 4 ขั้นตอน ได้แก่

9.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของโรงเรียน

9.2 การวางแผน

9.3 การดำเนินงานตามแผน

9.4 การประเมินผล

10. ทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการบริหาร ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิควิธี ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านความคิดรวบยอดของหน่วยงาน ผู้บริหารจะใช้ทักษะด้านใดด้านหนึ่งอย่างน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับระดับและปริมาณงานในหน้าที่เป็นสำคัญ

11. การบริหาร โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

11.1 ยึดภารกิจหรือวัตถุประสงค์หลักของโรงเรียนเป็นสำคัญ นั่นคือคุณภาพของนักเรียนที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นต้องมุ่งประโยชน์ที่จะเกิดกับนักเรียนเป็นสำคัญ

11.2 การที่โรงเรียนจะบรรลุภารกิจหลักได้ดั่งนั้น ต้องอาศัยกระบวนการวางแผนการบริหารอย่างเป็นระบบและดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ การวางแผนการบริหารที่ดีหมายถึง การบรรลุวัตถุประสงค์ไปแล้วครึ่งหนึ่ง

11.3 การวางแผนการบริหาร โรงเรียน จำเป็นต้องครอบคลุมงานทั้ง 6 งาน ที่กล่าวมาแล้ว โดยถือเอางานวิชาการเป็นหลัก ส่วนงานอื่นเป็นงานสนับสนุนให้งานวิชาการบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

การดำเนินการตามแนวคิดการบริหาร โรงเรียนประถมศึกษาดังกล่าว จะดำเนินไปด้วยดีและประสบผลสำเร็จได้ จะต้องอาศัยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. คุณธรรมที่ดีและการเป็นผู้นำของผู้บริหาร
2. บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการบริหาร หมายถึง การใช้กระบวนการกลุ่มในการบริหาร
3. การใช้เทคนิคการนิเทศ การควบคุม กำกับติดตามและประเมินผลอย่างเหมาะสมของผู้บริหาร
4. การตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีระบบ
5. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในโรงเรียน
6. การใช้ภาวะผู้นำในโรงเรียน
7. เทคนิคการนำการประชุม
8. การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน
9. การประชาสัมพันธ์ในโรงเรียน

จรรยา มุ่งการนา (2535 : 18) ได้อธิบายถึงภารกิจการบริหาร โรงเรียนประถมศึกษาว่า สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดงานโรงเรียนประถมศึกษาไว้เป็น 6 งาน ได้แก่

1. วิชาการ
2. งานบุคลากร
3. งานกิจการนักเรียน
4. งานธุรการ การเงินและพัสดุ
5. งานอาคารสถานที่
6. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากภารกิจการบริหาร โรงเรียนประถมศึกษาดังกล่าวแล้ว ถ้าพิจารณาถึงวัตถุประสงค์หลัก สามารถจำแนกการบริหารงานออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. **งานหลัก** เป็นงานที่เน้นให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของหลักสูตรโดยตรง ซึ่งได้แก่งานวิชาการนั่นเอง
2. **งานสนับสนุน** เป็นงานส่งเสริมให้การปฏิบัติงานหลักเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการ การเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การที่จะบริหารโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารคือบุคคลสำคัญที่จะส่งเสริมผลักดันให้เกิดความสำเร็จได้ โดยอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ด้านเป็นแรงสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน นักการภารโรง ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาหรือบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดทั้งงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และระบบการบริหารจัดการที่ดี

การบริหารงานโดยคณะกรรมการหรือองค์คณะบุคคล

การบริหารงานโดยคณะกรรมการหรือองค์คณะบุคคล เป็นรูปแบบการบริหารที่ให้บุคคลหลายฝ่ายมีส่วนร่วมพิจารณาตัดสินใจวางแผนงานในการบริหาร การที่บุคคลหลายฝ่ายในหน่วยงานได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในทางบริหาร ซึ่งเป็นไปตามความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่ต้องการมีส่วนร่วมในสังคมหรือองค์การ เช่น การกำหนดนโยบาย การวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดผลดีต่อหน่วยงานหรือองค์การ

1. ความหมายของการบริหารโดยคณะกรรมการ

การบริหารงานโดยคณะกรรมการหรือองค์คณะบุคคล ได้มีผู้รู้และนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายไว้แตกต่างกัน ดังนี้

สายหยุด จำปาทอง (2526 : 27) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปฏิบัติงานของคณะกรรมการเป็นการประสานงานของบุคคลหลายฝ่าย โดยมีเป้าหมายที่จะให้บุคคลเหล่านั้นได้มีบทบาทเรื่องนโยบาย การวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน การสั่งการต่าง ๆ จะเกิดขึ้นภายหลังจากคณะกรรมการเห็นชอบแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับ ธีรภูมิ ประทุมณพรัตน์ (2526 : 3) ที่กล่าวว่า การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ ถ้าผู้เกี่ยวข้องได้ร่วมกันตัดสินใจหลาย ๆ คนหรือเป็นทีม ย่อมดีกว่าการให้หัวหน้าองค์การตัดสินใจเพียงลำพังคนเดียว ทั้งนี้การเปิดโอกาสให้คนหลายคนมีส่วนร่วมให้ข้อเท็จจริง จะทำให้ได้ข้อมูลมากขึ้น ช่วยให้การตัดสินใจดีขึ้นและยังป้องกันการเข้าใจผิดกันและกันอีกด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 54) ให้ความหมายว่า การบริหารโดยคณะกรรมการ เป็นรูปแบบการบริหารที่เปิดโอกาสให้บุคคลหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวินิจฉัย การตัดสินใจ การวางแผนและแนวทางที่สำคัญให้ฝ่ายปฏิบัตินำไปดำเนินการ การดำเนินการเช่นนี้จะก่อให้เกิดผลดีต่อการมีโอกาสร่วมพิจารณาและผู้ร่วมงานเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความผูกพันกับหน่วยงานที่ตนสังกัด การเปิดโอกาสให้บุคคลหลายฝ่ายร่วมเป็นคณะกรรมการหรือองค์คณะบุคคลได้ร่วมมือกันบริหารงานวินิจฉัยปัญหา กำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงาน จะทำให้การบริหารงาน การพิจารณา การวินิจฉัยมีความรอบคอบ เอื้อประโยชน์แก่ทุกฝ่ายและจะเกิดผลดีต่อส่วนรวม

สวัสดิ์ วงศ์วัจนสุนทร (2541 : 10) กล่าวว่า การบริหารงานโดยคณะกรรมการ เป็นการบริหารงานโดยคณะบุคคลมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมวางแผน การวินิจฉัย การอภิปรายแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน จะทำให้งานประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยใช้เหตุผล 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง การศึกษาเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมรับผิดชอบทั้งปัจจุบันและอนาคต ประชาชนต้องรับรู้และร่วมรับภาระ

ประการที่สอง การศึกษาเป็นการลงทุนอย่างมหาศาล ควรจัดอย่างมีประสิทธิภาพคุ้มค่า ในการควบคุมคุณภาพต้องอาศัยส่วนรวมเข้ามารับผิดชอบ

ประการที่สาม การมีส่วนร่วมการบริหารในรูปคณะกรรมการ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับบทบาทที่รับผิดชอบร่วมกัน

สรุปได้ว่า การบริหารโดยคณะกรรมการ หมายถึง การบริหารที่บุคคลในชุมชนและสมาชิกขององค์การมีส่วนร่วมในการบริหาร โดยร่วมกันพิจารณากำหนดนโยบาย วางแผน

กำหนดแนวทางการปฏิบัติงานและดำเนินการอย่างรอบคอบ ทุกคนมีความรู้สึกรู้ว่าตนเองมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานโดยคณะกรรมการ

การบริหารงานโดยคณะกรรมการ บุคคลที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่เป็นอย่างดี เพราะถ้าหากมีความเข้าใจไม่ชัดเจนจะก่อให้เกิดความสับสนหรือเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นได้ คณะกรรมการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารดังกล่าว จึงควรศึกษาทำความเข้าใจหลักการหรือแนวทางดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ, 2532 : 54)

1. การบริหารงานโดยคณะกรรมการ จะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1.1 สำนักงานหรือสถานศึกษา จะทำหน้าที่ปฏิบัติงานประจำและบริหารงานโดยตรง

1.2 คณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้แทนฝ่ายปฏิบัติทำหน้าที่บริหารทางอ้อม โดยใช้การประชุมวางแผนทางการบริหาร วินิจฉัย ตัดสินใจ เพื่อให้สำนักงานนำไปดำเนินการ

2. การดำเนินงานจะเกิดผลดีมีปัญหาน้อย จำเป็นต้องกำหนดบทบาทและอำนาจ

หน้าที่ในการปฏิบัติของสำนักงานและคณะกรรมการให้ชัดเจน

3. สำนักงานและคณะกรรมการต้องดำเนินการตามบทบาท อำนาจหน้าที่ให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรเป็นสำคัญ

4. การเสนอเรื่องต่าง ๆ ให้กรรมการพิจารณา เป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่จะต้องเสนอข้อมูลและพร้อมที่จะชี้แจงเหตุผลให้ชัดเจน

5. การพิจารณา วินิจฉัย ตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานของคณะกรรมการนั้น จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและระเบียบข้อบังคับหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และมติในที่ประชุมควรมาจากการยอมรับด้วยเหตุผลมากกว่ามติที่มาจากกระแสความ

6. การดำเนินงานของสำนักงานและคณะกรรมการ จะต้องมีข้อตกลงร่วมกันและปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นด้วยความจริงใจ ซื่อสัตย์และยุติธรรม โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

กรมต ทองธรรมชาติ และ คณะ (2525 : 66 – 67) กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้การบริหารงานในรูปคณะกรรมการประสบความสำเร็จได้ มีอยู่ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ความตั้งใจจริงของผู้มีอำนาจในการแต่งตั้งคณะกรรมการ ที่จะประสานงานกับคณะกรรมการเพื่อช่วยในการบริหารงานหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง

2. ลักษณะของปัญหาที่มอบหมายให้ศึกษาและข้อเสนอแนะ จะต้องมีความสำคัญชัดเจน จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข โดยด่วนและเป็นปัญหาที่แก้ได้จริงในทางปฏิบัติ

3. คณะกรรมการจะต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ที่ให้ประโยชน์ต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เสียสละและเป็นผู้ที่มีเวลาพอที่จะปฏิบัติงานให้กับองค์การหรือหน่วยงานได้

เชดคักคี ซูศรี (2524 : 21) กล่าวไว้ว่า การทำงานระบบคณะกรรมการหรือกลุ่มที่จะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงนั้น สมาชิกในกลุ่มควรมีลักษณะดังนี้

1. สมาชิกในกลุ่มทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของงานอย่างชัดเจน

2. สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีส่วนร่วมในการวางแผนงานของกลุ่ม

3. การทำงานของกลุ่มต้องยึดหลักประชาธิปไตย สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

4. สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและมีความสามัคคี

5. มีการปรับปรุงวิธีการทำงานให้คืออยู่เสมอ ในการปรับปรุงการทำงานนั้นจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกกลุ่ม

6. ประธานกลุ่มใช้แบบผู้นำที่เหมาะสมและมีความจริงใจต่อกลุ่ม

7. สร้างบรรยากาศที่ดีเอื้ออำนวยให้สมาชิกได้กล้าแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์ และกระตือรือร้นที่จะทำงานอย่างเต็มความสามารถ

8. สมาชิกต้องยึดถือประโยชน์ของกลุ่มเป็นสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตัว

จากหลักการและแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การบริหารงานโดยคณะกรรมการหรือองค์คณะบุคคลจะบังเกิดผลดี สิ่งสำคัญที่สุดได้แก่ สมาชิกทุกคนในคณะกรรมการจะต้องมีความรู้ความสามารถ เข้าใจบทบาทหน้าที่ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานอย่างเต็มศักยภาพ เคารพสิทธิและมีความจริงใจต่อการบริหารงาน และตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเป็นประชาธิปไตย ถูกต้อง ยุติธรรม ตลอดจนมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ในทางตรงกันข้ามถ้าหากสมาชิกหรือคณะกรรมการดังกล่าวขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ขาดความจริงใจ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้องมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม การทำงานในรูปคณะกรรมการอาจจะประสบความล้มเหลวได้ อย่างไรก็ตาม การบริหารงานในรูปคณะกรรมการย่อมต้องมีทั้งข้อ

ดีและข้อเสีย ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบและปัจจัยหลายอย่าง ดังที่หลายท่านให้ข้อเสนอแนะไว้ ดังนี้

กิตติมา ปรีดีคิลก (2532 : 43) ได้กล่าวถึงข้อดีและข้อเสียขององค์การแบบกรรมการว่า

ข้อดีขององค์การแบบคณะกรรมการ

1. ก่อให้เกิดความความร่วมมือกันปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย
2. ช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันทำให้งานลุล่วงไปด้วยดี
3. เป็นแหล่งให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ดี
4. ช่วยส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นคณะกรรมการมีความภาคภูมิใจและทำงานในหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ

ข้อเสียขององค์การแบบคณะกรรมการ

1. สิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่าย
2. อาจเลือกการตัดสินใจเนื่องจากต้องประนีประนอม ทำให้ไม่ได้รับการตัดสินใจที่ดี
3. ไม่สามารถหาข้อยุติได้
4. มีแนวโน้มจะทำลายตัวเอง
5. เป็นการกระจายความรับผิดชอบ จากผู้รับผิดชอบโดยตรง

ข้อเสนอแนะดังกล่าวจะสอดคล้องกับ พรรณี ประเสริฐวงษ์ (2523 : 149) ได้ชี้ให้เห็นผลดีและผลเสียของการบริหารงานโดยคณะกรรมการ คือ

ผลดีของการบริหารงานโดยคณะกรรมการ

1. ก่อให้เกิดความร่วมมือกันปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย
2. เป็นที่ทราบเรื่องราวต่างๆ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นแล้วข้อเสนอแนะที่ดี
3. เป็นวิธีการที่ดีสำหรับการศึกษาและอบรม
4. เป็นการบริหารแบบประชาธิปไตย
5. กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม

ผลเสียของการบริหารงานโดยคณะกรรมการ

1. เป็นการสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่าย
2. อาจทำให้เกิดการตัดสินใจปัญหาด้วยความประนีประนอม
3. ไม่สามารถหาข้อยุติได้

4. มีแนวโน้มจะทำลายตนเอง
5. เป็นการกระจายความรับผิดชอบ
6. อาจถูกกลุ่มคนทำลาย

ส่วน ประธาน คณะทศศึกษากร (2529 : 177 – 178) การแต่งตั้งคณะกรรมการยอม
ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียในการบริหารหรือการทำงานได้ ซึ่งได้ตั้งข้อสังเกตไว้ ดังนี้

ผลดีของคณะกรรมการ

1. เป็นการทำงานที่อาศัยพลังความคิด สติปัญญาของบุคคลต่าง ๆ ที่มีความรู้
ประสบการณ์มาช่วยกันคิดหรือทำงานร่วมกัน จะทำให้งานหรือผลที่ได้เป็นงานที่มีคุณภาพ
และมีค่ามากที่สุด
2. เป็นการหลีกเลี่ยงความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น ในทำนองหลายความคิดหรือหลาย
หัวดีกว่าหัวเดียว เป็นการทำงานที่รอบคอบ กลั่นกรอง วิชาภรณ์วิจารณ์โดยละเอียด
3. เป็นการทำงานที่มีส่วนเสริมสร้างการประสานงานในการทำงานหรือการบริหาร
ระบบ คณะกรรมการจะมีส่วนช่วยให้การบริหารงาน หรือการทำงานมีการประสานได้ดีที่สุด
4. เป็นหนทางที่ก่อให้เกิดความสามัคคี การเสริมสร้างความเข้าใจอันดีในการทำงาน
เพราะทุกคนที่มาร่วมงานก็คงมีความคุ้นเคยเป็นกันเองได้
5. เป็นหลักประกันถึงความบริสุทธิ์ยุติธรรม การทำงานอาจมีข้อครหาว่าตัดสินใจ
วินิจฉัยอะไรทำไปโดยคน ๆ เดียว อาจมีกรณีเล่นพรรคเล่นพวกหรือกระทำทุจริตต่าง ๆ การ
ทำงาน โดยคณะกรรมการอาจเป็นเครื่องประกันในเรื่องดังกล่าวได้
6. ระบบคณะกรรมการเป็นวิธีการทำงานที่ดี ตามหลักการบริหารแบบ
ประชาธิปไตย เพราะทำให้คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการทำงาน การกำหนดนโยบายหรือ
การตัดสินใจเป็นประโยชน์ในลักษณะของการบริหารแบบมีส่วนร่วม
7. ระบบคณะกรรมการเป็นหนทางหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศการทำงาน
ทำให้บุคคลในองค์การมีฐานะหรือบทบาทความรับผิดชอบมากขึ้น และเป็นหนทางซึ่งนำมา
ของการแสดงความสามารถในการทำงาน ตลอดจนเป็นการเพิ่มพูนความรู้ในการทำงานได้

ผลเสียของคณะกรรมการ

1. ในกรณีแต่งตั้งบุคคลคนเดียวเป็นกรรมการหลายคณะ อาจมีผลกระทบต่อ
ตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลคนนั้นได้ ซึ่งต้องทำให้ผู้ที่ตนให้กับการเป็นกรรมการในตำแหน่ง
ต่าง ๆ ที่ได้รับจนไม่มีเวลาปฏิบัติหน้าที่ประจำ

2. การทำงานของคณะกรรมการมีการอภิปรายมากหาข้อยุติได้ยาก อาจใช้เวลาประชุมนานจะมีผลเสียในลักษณะล่าช้า ซึ่งการบริหารจะหลีกเลี่ยงความล่าช้า แต่การทำงานของคณะกรรมการบางชุดบางคณะกลับสร้างความล่าช้าขึ้นได้

3. การทำงานของคณะกรรมการอาจเป็นปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรับผิดชอบของบุคคลที่พึงมีหน้าที่ความรับผิดชอบ และโดยปกติบุคคลที่ต้องการตัดสินใจทำให้การทำงานเกิดความรวดเร็ว หรือเป็นวิสัยของการทำงานที่มีความรับผิดชอบ นั้นเป็นความต้องการของการบริหารงาน แต่ระบบคณะกรรมการก็ดูเหมือนเป็นเครื่องมือปิดความรับผิดชอบได้

4. การแต่งตั้งคณะกรรมการจะต้องระมัดระวังอาจจะมีการทำงานของคณะกรรมการที่ซับซ้อนและซ้ำกันกับคณะกรรมการต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้น หรืออีกอย่างหนึ่งอาจเป็นหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรม หรือองค์กรหนึ่งองค์กรใดทำอยู่แล้ว ในเรื่องนี้จะเกิดปัญหาการทำงานซ้ำซ้อนกัน การทำงานที่สืบค้นหาข้อยุติได้ยาก เป็นการทำงานที่สิ้นเปลืองทั้งคน เงินและเวลาโดยไม่จำเป็น

5. ในบางครั้งการที่บุคคลได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการก็มีความกระตือรือร้นรู้สึกเป็นเกียรติ เป็นความดีความชอบ แต่บุคคลที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งอาจมีความอิจฉาริษยาที่ขึ้นได้ในเรื่องของผลประโยชน์ ทำให้เกิดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นเป็นผลกระทบต่อความสามัคคีได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 59) กล่าวถึง ข้อเสียของการตัดสินใจโดยคณะกรรมการพอสรุปได้ดังนี้

1. เสียเวลาและค่าใช้จ่ายมาก เช่น การเดินทาง เวลาในการประชุม เป็นต้น
2. ผู้ร่วมตัดสินใจอาจใช้ความประนีประนอมแทนการใช้เหตุผล เนื่องจากเกรงใจหรือไม่อยากเสียเวลา
3. ยากที่จะกำหนดความรับผิดชอบได้
4. ทำให้เกิดการล่าช้า ยืดเยื้อ ในกรณีไม่สามารถหาข้อยุติได้
5. อาจถูกอิทธิพลของบุคคลหรือกลุ่มผลประโยชน์ครอบงำ
6. การควบคุมโดยประธานทำได้ยากในการตัดสินใจบางเรื่อง
7. มักไม่มีการติดตามผลให้มีการนำมติที่ประชุมไปปฏิบัติ
8. ถ้าแบ่งงานไม่ชัดเจนและเข้าใจไม่ตรงกัน การปฏิบัติงานอาจมีลักษณะซ้ำซ้อนกับหน้าที่ของผู้บริหารหรือหน้าที่ขององค์กร ที่รับผิดชอบ โดยตรงอยู่แล้ว

ทั้งผลดีและผลเสียของการบริหารงานโดยคณะกรรมการหรือองค์คณะบุคคล ที่กล่าวมาแล้ว เช่น เรื่องการตัดสินใจ การร่วมมือร่วมใจกันทำงาน การรวมเอาบุคคลจากหลายฝ่ายหลายสาขาอาชีพ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ มาร่วมกันแก้ปัญหาให้มีประสิทธิภาพ เป็นการกระจายอำนาจให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการทำงาน เป็นการรวมพลังระดมความคิด การสร้างความสามัคคีตามแนวทางประชาธิปไตย ทุกอย่างถ้ามีข้อดีก็ย่อมต้องมีข้อเสีย ฉะนั้นถ้ามีการกำหนดกลไกและวิธีการให้รอบคอบรัดกุม การกำหนดบทบาทหน้าที่และทุกคนตั้งใจทำงานเพื่อส่วนรวม ข้อบกพร่องหรือปัญหาต่าง ๆ ก็จะลดน้อยลงหรือหมดไปในที่สุด

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมและทฤษฎี AIC

การมีส่วนร่วมของประชาชน อภิชัย พันธเสน (2539 : 163) กล่าวว่า ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน (Popular Participation) อาจจะไม่เป็นที่เข้าใจแพร่หลายของหมุ่คนในชนบทเหมือนกับที่นักพัฒนาบางคนแสดงความคิดเห็น แต่ชาวบ้านเองเป็นคนที่เข้าใจในนามธรรมและรูปธรรมของการร่วมมือกัน แบ่งปันกัน การมีส่วนร่วมกันในกิจกรรมของชุมชน ชาวบ้านมีประสบการณ์และความสามารถจะควบคุมตนเองได้ โดยไม่พึ่งสถาบันอื่นจากภายนอกเข้ามาควบคุม การนำภาษาที่เข้าใจยากมาใช้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา เช่น ภาษาที่ใช้ระเบียบกฎหมายต่าง ๆ จึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนา

ประเวศ วะสี (2539 : 19) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนว่า ทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการศึกษา จนทำให้การศึกษาเป็นประเด็นทางการเมือง สังคมทั้งหมดต้องเข้าใจว่าสังคมต้องเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ชุมชนต้องเสนอแนะมีส่วนร่วมผลักดันนโยบายทางการศึกษา ติดตาม กำกับและตรวจสอบ ตลอดจนส่งเสริมบทบาทของชุมชนประชาคม และสร้างประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งทั้งหมดเป็นหัวใจทำให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ (2539 :124) ได้กล่าวไว้ว่า การปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดทำแผนการศึกษาต้องให้ประชาชนและชุมชนทุกกลุ่มอาชีพมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น สังคมทุกส่วนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อเครือข่ายและกลไกการกระจายอำนาจ สร้างระบบประกันการศึกษาที่ตรวจสอบได้ โดยไม่หวังภาพพจน์การปกป้ององค์กรของตนเองให้อยู่รอด

ซึ่งสอดคล้องกับ สิปปนนท์ เกตุทัต (2541 : 17) ที่กล่าวว่า ชุมชนและประชาชนตื่นตัวเคลื่อนไหวเรียกร้องผลักดันการศึกษาในชุมชนเอง เป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่เฝ้ารอม

นานในการยกระดับการศึกษาของประเทศนั้น หมายถึงรัฐเกื้อหนุน ชุมชนมีพลัง การปฏิรูปการศึกษาจึงจะประสบผลสำเร็จ

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ต้องเริ่มตั้งแต่การวางแผนร่วมกัน การปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ และการช่วยกันติดตามประเมินผลการศึกษาด้วยกัน ที่กล่าวมาจะกระทำโดยวิธีใดก็ตาม หากเป็นการจัดการศึกษาโดยความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นและแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้ นับว่าเป็นการจัดการศึกษาที่น่าจะดีที่สุดในเฉพาะ โรงเรียนประถมศึกษาคือต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยผ่านทางคณะกรรมการสถานศึกษาเกือบทั้งหมด

ในกระบวนการของการมีส่วนร่วมนั้น วิธีการสร้างพลังสร้างสรรค์ให้เข้าถึงประชาชนเพื่อจะได้ข้อมูลและวิธีการพัฒนานั้น ทฤษฎีและวิธีการบริหารที่ดีที่สุดอีกวิธีหนึ่งคือทฤษฎี AIC ซึ่งประเวศ วะสี (2539 : 41) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ทฤษฎี AIC เป็นทฤษฎีและการบริหารที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ โดย บิลล์ สมิท ชาวอังกฤษ และ ทูริค ซาโต้ ชาวฮอลแลนด์ เป็นทฤษฎีที่ใช้กับการพัฒนาที่ยั่งยืนและสลับซับซ้อน เช่น งานพัฒนาชนบทซึ่งเป็นงานที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ เช่น การพัฒนาคนและองค์กรชุมชน องค์กรเอกชน งานทางการเกษตร งานการปกครองงานกระทรวงศึกษาธิการ และงานนโยบายของรัฐบาล เป็นต้น

การพัฒนาที่ยั่งยืน สลับซับซ้อน ไม่มีพลังสร้างสรรค์ที่เพียงพอและยากต่อการจัดการ ทฤษฎี AIC จะสร้างวิธีการและระบบให้มาเรียนรู้ด้วยกัน โดยคำนึงถึงมิติทางสังคม จิตใจ วิทยาศาสตร์ และการบริหารจัดการ วิธีการนี้มีการนำไปใช้ในในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก และกระบวนการ AIC มาจากคำต่อไปนี้

A = Appreciation คือ ช่วงทราบซึ่งในคุณค่า ทุกคนพูดถึงระบบและความคิดในจินตนาการ เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ย่อมเกิดอิสรภาพและพลังสร้างสรรค์

I = Influence คือ ช่วงปฏิสัมพันธ์หรืออิทธิพลระหว่างกัน ทุกคนแสดงจินตนาการอย่างเต็มที่ แต่ความจริงนั้นมีจำกัด ช่วยกันคิดว่าทำอย่างไรจะนำไปสู่ความคิดนั้น กลายเป็นพันธะทางสังคมที่ต้องนำไปปฏิบัติเป็นแผนกลวิธี

C = Control คือ การเปลี่ยนแปลงกลวิธีสู่แผนการปฏิบัติ มีการปรับปรุงแก้ไขและประสานสัมพันธ์

เหตุผลที่ทฤษฎี AIC ใช้ได้ผลดี เพราะว่าได้เรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน โดยจะมีการร่วมอุดมการณ์ หรือให้คุณค่าแก่กัน เรียนรู้จากกัน ค้นพบปัจจัยร่วมมาจากการใช้ชีวิตและทำงานร่วมกัน ค้นพบว่าแต่ละคนมีทักษะและการเจรจาต่อรอง เพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อ

บรรลุความต้องการร่วมกัน เป็นการให้สัญญาณต่อสาธารณะถึงพันธะสัญญาที่ลงมือกระทำในสิ่งที่เข้าใจ และเห็นคุณค่าร่วมกัน จึงเป็นวิธีการที่เป็นองค์รวม (Holistic Method)

ดังนั้นทฤษฎีการมีส่วนร่วม จึงจำเป็นต้องนำวิธีการของทฤษฎี AIC เข้าไปดำเนินการด้วยเพื่อผลของการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะกระบวนการใช้พลังสร้างสรรค์ของคณะกรรมการสถานศึกษา วิธีการปฏิบัติงานเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้คณะกรรมการสถานศึกษาปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นคณะบุคคลซึ่งมีความสำคัญที่จะทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมกิจการของสถานศึกษาในฐานะที่เป็นองค์กรอย่างเป็นทางการที่จะมีส่วนร่วม กับชุมชน ในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกของชุมชน คณะบุคคลที่ทำหน้าที่ในลักษณะดังกล่าวมีมาตั้งแต่อดีต แต่ลักษณะบทบาทและภารกิจมีความแตกต่างกันไปบ้างในแต่ละช่วง ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 8 – 11)

ในอดีตจนถึง พ.ศ. 2428 ศูนย์กลางการศึกษาอยู่ในชุมชน มีวัด บ้าน ร่วมกันจัดการศึกษา ไม่มีกฎเกณฑ์หรือระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน แต่เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ

พ.ศ. 2428 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาที่มีระบบ มีระเบียบปฏิบัติที่แน่นอนมากขึ้น และในปี พ.ศ. 2452 ได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเรียกว่า คณะกรรมการตำบล ประกอบด้วยกรรมการ 3 คน คือ กำนัน หรือหัวหน้าตำบล 1 คน เจ้าอริการวัดซึ่งเป็นเจ้าคณะหมวดในตำบล 1 รูป และแพทย์ประจำตำบล 1 คน มีหน้าที่จัดตั้งโรงเรียน ทำนุบำรุง หาเด็กมาเข้าเรียนและหาครูมาสอนในโรงเรียน เรียกโรงเรียนที่จัดขึ้นนี้ว่า โรงเรียนประชาบาล ซึ่งดำรงอยู่ได้โดยอาศัยทุนทรัพย์ของประชาชน

พ.ศ. 2524 มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2525 โดยมีสาระสำคัญที่กำหนดแนวทางการสรรหา จำนวน คุณสมบัติ วาระและการพ้นจากตำแหน่ง รวมทั้งได้กำหนดบทบาทหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน

พ.ศ. 2539 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2539 เนื่องด้วยมีข้อมูลผลการวิจัยมากมายยืนยันว่า การดำเนินการของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษายังไม่เกิดผล

สำเร็จเท่าที่ควร ทั้งความพร้อมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษา ในโรงเรียน ความพึงพอใจในผลงานของตนเอง การให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียนในการ กำหนดแนวทางในการพัฒนา ประกอบกับมีกระแสความต้องการให้คณะกรรมการประจำโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มากขึ้น

พ.ศ. 2540 มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 เพื่อให้เกิดผลการดำเนินงาน อย่างเป็นรูปธรรม กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดการประชุมทางไกล เรื่องบทบาท คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นการจัดประชุมสัมมนาผู้บริหาร โรงเรียนและประธานคณะกรรมการโรงเรียนพร้อมกันทั่วประเทศ ผ่านทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยมีการถ่ายทอดเสียงทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2541

หลังจากคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางดำเนินการและผลการดำเนินการมากมาย ผลของการวิจัยมีด้วยกันหลายประการ แต่ที่น่าสนใจคือ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนในส่วน โครงสร้างของคณะกรรมการ โรงเรียนเป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้ แต่การปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนยังเน้นด้านการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน มากกว่าการกำหนดนโยบาย และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอน จากผลการวิจัยดังกล่าว ประกอบกับมีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน การกระจายอำนาจการจัดการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้และสามารถจัดการศึกษาในชุมชนได้ ทำให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2543 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนหลายฝ่าย ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาของชุมชน และเป็นระเบียบคณะกรรมการสถานศึกษาฉบับแรก ที่กำหนดให้ผู้หญิงสามารถเข้ามามีบทบาทในการเป็นกรรมการสถานศึกษา ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสมากขึ้นในการทำงานเพื่อชุมชนและ โรงเรียน ทำให้คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทมากขึ้นในการจัดการ

ศึกษาของท้องถิ่น และยังจะมีบทบาทมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะเมื่อมีการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้อย่างเต็มรูปแบบในปี พ.ศ. 2545

อย่างไรก็ตาม สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ นับเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มองเห็นความสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษา และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากที่สุด นับตั้งแต่ครั้งที่เป็นการศึกษาประชาบาล หรือ การศึกษาประชาชนก็มีคณะกรรมการตำบลเป็นผู้จัดการศึกษาในโรงเรียน ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2525 ก็มีคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนเป็นผู้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียน พ.ศ. 2539 ก็มีคณะกรรมการโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และในปัจจุบัน ได้มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ซึ่งมีคณะกรรมการสถานศึกษาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษามากขึ้น การศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงนับวันแต่จะมากและเพิ่มพูนขึ้นตามลำดับ

Rajabhat Mahasarakham University

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ บุคคลที่มีความตั้งใจจริง เสียสละและอุทิศตนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของชุมชนและท้องถิ่น ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 เป็นผู้ได้รับการแต่งตั้งจากผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 และสอดคล้องกับมาตรา 40 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้ทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 27 – 41)

1. กำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาสถานศึกษา
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
4. กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา

5. ส่งเสริม และสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

6. ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

7. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

8. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

9. สร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

10. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน **มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**

11. แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบตามที่เห็นสมควร

12. ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในส่วนที่ได้กำหนดไว้ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 มีความสำคัญมากต่อการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบนี้ จำเป็นที่จะต้องรับรู้บทบาทของตนเองและรับรู้ในเรื่องของการจัดการศึกษาพอสมควร เพื่อจะได้ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพต่อการบริหารโรงเรียน รายละเอียดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

1. กำหนดนโยบาย แผนแม่บท และแผนพัฒนาของสถานศึกษา

นโยบายและแผนพัฒนาการศึกษา เป็นเสมือน “เข็มทิศ” ที่จะนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายปลายทางของความสำเร็จ ดังนั้นเพื่อให้แผนพัฒนาสถานศึกษามีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษาจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเสนอ

ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี สถานศึกษาจึงมีบทบาทหน้าที่ควบคู่กัน ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำนโยบาย และการจัดทำแผนพัฒนาของสถานศึกษา
2. เสนอแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา
3. นำเสนอร่างนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา
4. นำนโยบายและแผนไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ศึกษาหาความรู้และทำความเข้าใจ เรื่องการวางแผนและการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา จากเอกสารและแหล่งความรู้ต่าง ๆ
2. แต่งตั้งคณะกรรมการในการจัดทำงานนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา
3. พิจารณากำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

ก่อนสิ้นปีงบประมาณ สถานศึกษานำนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษามาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อใช้เป็นกรอบการปฏิบัติงานในปีงบประมาณต่อไป ซึ่งแผนปฏิบัติการดังกล่าวจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาก่อน สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจะมีบทบาทหน้าที่ควบคู่กัน ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. เสนอแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา
2. นำนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษา และงบประมาณที่ได้รับ มาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
3. เสนอขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสถานศึกษา
4. ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการประจำปี

5. ประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะและนำผลมาปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง
6. สรุปผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีและรายงานผลตามที่ระเบียบ

กำหนด

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ศึกษานโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา
2. พิจารณาเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ของสถานศึกษา
3. พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปี
4. ให้การสนับสนุนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา
5. กำกับ ติดตามการดำเนินการตามแผนของสถานศึกษา

3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ คณะกรรมการสถานศึกษาจะช่วยเสนอแนะความต้องการของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จึงควรมีบทบาทควบคู่กับสถานศึกษา ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ผู้รับผิดชอบงานวิชาการร่วมกับผู้ปฏิบัติการสอน ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง สภาพความต้องการของท้องถิ่น แหล่งความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. จัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับปัญหา ความต้องการของท้องถิ่นและคุณลักษณะที่พึงประสงค์
3. เสนอเพื่อขอความเห็นชอบของหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น
4. พัฒนาหลักสูตรให้สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำเสนอให้สถานศึกษาไว้ใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำสาระหลักสูตร
2. พิจารณาให้ความเห็นชอบในสาระหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำ
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษา สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตาม

หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. กำกับและติดตาม การดำเนินการตามแผนของสถานศึกษา

การดำเนินการตามแผนของสถานศึกษา ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา เมื่อสถานศึกษาดำเนินการไปแล้ว ผลของการดำเนินการเป็นอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ เป็นเรื่องที่คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องรับรู้ เพื่อจะได้เข้ามาช่วยสนับสนุนหรือแก้ปัญหา ให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษา สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจึงควรมีบทบาทหน้าที่ควบคู่กันไป ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี
2. สรุปรายงานผลการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการประจำปีให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้ทราบ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง
3. พัฒนาปรับปรุงการดำเนินการตามแผนให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติมากขึ้น

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ศึกษาแนวทางการดำเนินการและปฏิทินการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา
2. รับทราบรายงานผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษารวมทั้งให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
3. ติดตามดูแล ช่วยเหลือแก้ปัญหาและส่งเสริมสนับสนุน ให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ

5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นและใกล้ชิดกับผู้ปกครองของนักเรียน รู้สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นเป็นอย่างดี สามารถร่วมกับสถานศึกษากำหนดแนวทางที่จะทำให้เด็กทุกคนได้เข้าเรียนอย่างทั่วถึง และได้เรียนอย่างมีคุณภาพ จึงควรถูกกำหนดบทบาทสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาควบคู่กัน ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดทำข้อมูลพื้นฐานของเด็กในเขตบริการ โรงเรียน

2. เกณฑ์เด็กทุกคนให้ได้เข้าเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี
3. ติดตามดูแลช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนให้มาเรียนอย่างสม่ำเสมอ
4. ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อให้เด็กได้เรียน จนจบหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ร่วมและสนับสนุนการดำเนินการในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานของเด็กในเขตบริการของโรงเรียน
2. ประสานความร่วมมือสร้างความเข้าใจกับประชาชนทั่วไปและผู้ปกครองของนักเรียน เพื่อให้เห็นความสำคัญในการศึกษา
3. สนับสนุนช่วยเหลือเด็กที่ขาดแคลน หรือมีความต้องการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เพื่อให้สามารถได้เรียนจนจบหลักสูตร

6. ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

สิทธิและความเสมอภาคในการที่เด็กทุกคนจะได้รับการศึกษาไม่ว่าจะเป็นเด็กที่มีความพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กทุกคนจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาควรจะทำหน้าที่ควบคู่กัน ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. ดำรงข้อมูลเกี่ยวกับเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
2. จัดให้เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เข้าเรียนและได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ
3. จัดทำสื่อ จัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้สามารถเรียนอยู่ในสถานศึกษาอย่างมีความสุข

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ศึกษาข้อมูลเด็กที่มีความพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความต้องการพิเศษในท้องถิ่น เพื่อเสนอข้อมูลให้กับสถานศึกษา
2. สนับสนุนสิ่งต่าง ๆ ที่จะเป็นสื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์การเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับสถานศึกษา เพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษในลักษณะต่าง ๆ

3. สนับสนุน ส่งเสริมเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็ม
ศักยภาพ

7. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้าน
บริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการศึกษาในด้าน
วิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปให้สถานศึกษาดำเนินการ
ได้เกิดความคล่องตัวมากขึ้น คณะกรรมการสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้กำหนดนโยบายในการ
บริหารของสถานศึกษา ให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารงานทั้ง 4 ด้านของสถานศึกษา
จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาการ
ศึกษาของสถานศึกษา จึงควรกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ควบคู่กันไว้ ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. กำหนดแนวทางการบริหารงานในด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการ
บริหารทั่วไปไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี
2. นำข้อสรุปที่เป็นข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติที่เป็น
รูปธรรมทั้ง 4 ด้าน
3. เสนอให้คณะกรรมการได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการตามภารกิจทั้ง 4 ด้านของ
สถานศึกษา

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. เสนอแนะแนวทางในการบริหาร และจัดการในด้านงานวิชาการงบประมาณ
บุคลากร และการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา
2. ร่วมเป็นคณะทำงาน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน เพื่อ
ให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

8. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนเป็นวิทยากรภายนอกและ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีต
ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับของบุคคลในท้องถิ่น เป็นผู้
สามารถช่วยระดมทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกท้องถิ่น เข้ามาช่วยในการพัฒนา

ปรับปรุงสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถที่จะเข้ามาช่วยเสริมสร้างการพัฒนาของนักเรียนได้ ในหลาย ๆ ด้าน จึงควรมีบทบาทควบคู่กับสถานศึกษา ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. เสนอแนวทางในการระดมทรัพยากรต่าง ๆ มาช่วยในการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา
2. ร่วมวางแผนดำเนินงานกับคณะกรรมการสถานศึกษาในการระดมทรัพยากรมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
3. จัดหาวิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสอนในเรื่องที่เกี่ยวกับวิชาการและวิชาชีพชุมชนและท้องถิ่น
4. จัดกิจกรรมเพื่อสืบสานจารีตประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ร่วมกำหนดแนวทางในการระดมทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายในท้องถิ่น เพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. ส่งเสริมการใช้วิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ด้านวิชาชีพในท้องถิ่น มาให้ความรู้กับนักเรียน โดยจัดหาและเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรภายนอก
3. สนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อสืบสานจารีตประเพณี ศิลปและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ โดยร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินการ

9. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งของภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นผู้แทนของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ บทบาทในฐานะกรรมการสถานศึกษาจะทำหน้าที่ตัวแทนของสถานศึกษา เสริมสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนหรือองค์กรต่าง ๆ ให้เห็นความสำคัญของสถานศึกษา และนำสถานศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาและสถานศึกษาจึงควรควบคู่กัน ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. พัฒนาปรับปรุงสถานศึกษาให้มีความพร้อมในทุกด้าน ทั้งในด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปที่สะอาด ร่มรื่น สวยงาม น่าอยู่ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอน

2. พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งที่จะศึกษาหาความรู้ โดยปรับปรุงห้องสมุด ห้องปฏิบัติการเรียนในวิชาต่าง ๆ ให้มีความสมบูรณ์พร้อมที่จะใช้ ทั้งภายในสถานศึกษาและให้บริการบุคคลภายนอก

3. เข้าไปร่วมจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะประโยชน์ต่อประชาชนและท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. ประสานงานกับประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกันพัฒนา ปรับปรุงสถานศึกษาให้มีความพร้อมที่จะเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน และเป็นแหล่งที่จะให้บริการชุมชน

2. ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสถานศึกษาประสานสัมพันธ์กับชุมชน และองค์กรภายนอกให้เห็นความสำคัญของสถานศึกษาและใช้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรชุมชน และเป็นแหล่งบริการชุมชน

3. ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน

Rajabhat Mahasarakham University

10. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ก่อนเสนอต่อ

สาธารณชน

คณะกรรมการสถานศึกษา มีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินการของสถานศึกษา เมื่อสิ้นปีสถานศึกษาจะต้องทำสรุปรายงานการดำเนินการเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาให้รับทราบ และเห็นชอบให้รายงานต่อสาธารณชน ซึ่งสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจะมีบทบาทหน้าที่ควบคู่กัน ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานประจำปี

2. เสนอคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อรับทราบและเห็นชอบให้รายงานต่อ

สาธารณชน

3. รายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาให้สาธารณชนทราบ โดยใช้สื่อต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์หรือสิ่งอื่น ๆ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. รับทราบและให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษา

2. เสนอแนะเพื่อปรับปรุงรายงานผลการดำเนินงานประจำปี ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำเผยแพร่ต่อสาธารณชน

11. แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการ เพื่อดำเนินงานตามระเบียบตามที่เห็นสมควร

นอกจากคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว ยังมีผู้นำของชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นอีกไม่น้อยที่ยินดีที่จะเข้ามาช่วยในการพัฒนาการศึกษา ดังนั้น เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลดังกล่าวได้เข้ามามีส่วนร่วม คณะกรรมการสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะสรรหาบุคคลเพื่อแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการ เพื่อช่วยดำเนินงานในภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้ สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจึงควรมีบทบาทหน้าที่ควบคู่กัน ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. สืบรวจและจัดทำ ทำเนียบบุคคลที่มีความสามารถ และบุคคลตัวอย่างด้านต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตได้รับการยอมรับจากสาธารณชน
2. เสนอรายชื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมต่อคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการตามภารกิจที่ระเบียบกำหนด

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. พิจารณาแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการตามภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาตามความจำเป็นและความเหมาะสม
2. ส่งเสริมสนับสนุนเป็นที่ปรึกษา ให้คณะกรรมการได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มศักยภาพ ในการช่วยเหลือกิจกรรมของสถานศึกษา

12. ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น

การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษา นอกจากภารกิจที่ระเบียบกำหนดไว้ ยังมีหลายสิ่งหลายอย่างที่มีความจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากคณะกรรมการสถานศึกษา เช่น เรื่องนโยบายหรือเรื่องเร่งด่วนที่หน่วยงานต้นสังกัด ได้แจ้งให้สถานศึกษาปฏิบัติ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ถ้าได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากคณะกรรมการสถานศึกษา ก็จะทำให้งานในภารกิจของสถานศึกษาประสบความสำเร็จได้รวดเร็วขึ้น สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา จึงควรมีบทบาทหน้าที่ควบคู่กัน ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

1. นำนโยบาย แนวปฏิบัติหรือเรื่องเร่งด่วนที่หน่วยงานต้นสังกัดแจ้งให้สถานศึกษาได้ปฏิบัติ เสนอให้คณะกรรมการสถานศึกษาทราบ
2. ประสานความร่วมมือในการดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา ที่ปรึกษา และหรือคณะทำงาน เพื่อให้การดำเนินการในภารกิจที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา

1. รับทราบให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตามภารกิจที่หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้นมอบหมาย
2. ให้ความร่วมมือ ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการในภารกิจที่สถานศึกษาจะต้องปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายให้บังเกิดผลสำเร็จ

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

พ.ศ. 2543

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ประกอบกับมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534 กระทรวงศึกษาธิการ จึงวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิก ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“สถานศึกษา” หมายความว่า โรงเรียนของรัฐที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ไม่หมายรวมถึงสถานศึกษาที่จัดการศึกษาเฉพาะทาง

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือ ผู้อำนวยการที่รับผิดชอบบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ 5 ให้มีคณะกรรมการอย่างน้อยสถานศึกษาละเจ็ดคนแต่ไม่เกินสิบห้าคนประกอบด้วย

(1) “ผู้แทนผู้ปกครอง” ได้แก่ ผู้แทนของผู้มีรายชื่อเป็นผู้ปกครองตามทะเบียนนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(2) “ผู้แทนครู” ได้แก่ ผู้แทนของข้าราชการครูผู้ปฏิบัติการสอนและผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(3) “ผู้แทนองค์กรชุมชน” ได้แก่ ผู้แทนของชมรม สมาคม มูลนิธิ องค์กรเอกชน หรือกลุ่มบุคคลในรูปอื่นใด ที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ และมีที่ตั้งอยู่ในเขตบริการของสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(4) “ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ได้แก่ ผู้แทนของเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น จำนวนไม่เกินสองคน

(5) “ผู้แทนศิษย์เก่า” ได้แก่ ผู้แทนสมาคมศิษย์เก่า ชมรมศิษย์เก่า หรือบุคคลที่เคยศึกษาจากสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(6) “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการอื่นนอกสังกัดสถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่น

ของรัฐ เจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการ ทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสี่คน

ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้คณะกรรมการเลือกกรรมการคนหนึ่ง ใน (1) (3) (4) (5) และ (6) เป็นประธานและอีกคนหนึ่งเป็นรองประธาน

ข้อ 6 ให้คณะกรรมการ กำหนดจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการ เพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการตามข้อ 5 โดยคำนึงถึงจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการที่เป็นสตรี จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของคณะกรรมการทั้งหมด

ข้อ 7 การให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการ ให้ดำเนินการดังนี้

(1) ให้สถานศึกษาประกาศรับสมัครผู้แทนตามข้อ 5(1) (2) (3) (4) และ (5)

(2) ให้ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกตาม ข้อ 7 (1) คัดเลือกกันเองให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6

(3) ให้ผู้ได้รับการคัดเลือกตามข้อ 7 (2) และผู้บริหารสถานศึกษาเสนอรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามที่เห็นสมควรจำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ประชุมคัดเลือกให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6

(4) ให้ผู้บริหารสถานศึกษานำรายชื่อเสนอผู้มีอำนาจตามข้อ 9 เป็นผู้ลงนามแต่งตั้ง

ในกรณีไม่มีผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นผู้แทนในองค์ประกอบใด ให้คณะกรรมการเสนอรายชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้น จำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกกันเองให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้

ในกรณีที่ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกในองค์ประกอบใดไม่ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้ที่มีผู้สมัครเข้าทำการคัดเลือกเท่าที่มีอยู่ในองค์ประกอบนั้น แล้วให้คณะกรรมการเสนอรายชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้นจำนวนสองเท่าของจำนวนที่ยังขาดอยู่และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกคัดเลือกกันเองให้เหลือตามจำนวนที่กำหนดไว้

ในกรณีที่ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกในองค์ประกอบใดมีจำนวนเท่ากับจำนวนกรรมการ ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกดังกล่าวเป็นกรรมการในองค์ประกอบนั้น

ข้อ 8 คุณสมบัติทั่วไปของคณะกรรมการ

(1) เป็นผู้สนใจในการพัฒนาการศึกษา

(2) เป็นผู้มีความประพฤติดี

(3) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

(4) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ข้อ 9 ให้ผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับเป็นผู้ลงนามในการแต่งตั้งและอนุญาตการลาออกของคณะกรรมการ

ข้อ 10 ให้คณะกรรมการ มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง

คณะกรรมการซึ่งได้มาตามระเบียบนี้ในวาระแรก เมื่อครบกำหนดสองปีให้จับสลาก ออกกึ่งหนึ่ง ในกรณีที่เกินจำนวนนี้ ให้พิเศษเพิ่มเป็นหนึ่งคน เว้นกรรมการและเลขานุการ

ให้สถานศึกษาคำเนินการสรรหากรรมการทดแทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตาม วรคสอง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดตามข้อ 7 โดยให้อยู่ในตำแหน่งตามวาระใน วรคหนึ่ง

การสรรหากรรมการใหม่แทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวาระหนึ่งและวาระ สามให้ดำเนินการภายในสี่สิบวันนับจากวันครบวาระหรือครบกำหนดแล้วแต่กรณี

ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ แต่ยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการใหม่ ให้กรรมการชุดเดิม ปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะได้ มีการประกาศแต่งตั้งกรรมการใหม่

กรรมการที่พ้นวาระ อาจได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการได้อีก ข้อ 11 กรรมการ จะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) ออกตามวาระ

(2) ตาย

(3) ลาออก

(4) ขาดคุณสมบัติตามข้อ 8

(5) เป็นบุคคลล้มละลาย

(6) เป็นบุคคลที่ไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ

(7) ได้รับความจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้

กระทำ โดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(8) พ้นจากตำแหน่งในสถานศึกษานั้น สำหรับกรรมการตามข้อ 5 (2) และผู้ บริหารสถานศึกษา

(9) พ้นจากสถานภาพการเป็นผู้ปกครองนักเรียนของสถานศึกษานั้น สำหรับกรรมการตามข้อ 5 (1)

(10) พ้นจากสถานภาพการเป็นผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับกรรมการตามข้อ 5 (4)

(11) คณะกรรมการจำนวนไม่น้อยกว่าสองในสาม มีมติให้ออกยกเว้นตำแหน่ง กรรมการและเลขานุการ

ข้อ 12 ในกรณีที่กรรมการในองค์ประกอบใดว่างลงก่อนครบวาระเกินกว่าเก้าสิบวัน

ให้สถานศึกษาดำเนินการตามข้อ 7 เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมการในองค์ประกอบนั้นภายในสามสิบวัน นับตั้งแต่วันที่ว่างลง และให้อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการที่ตนแทน

ข้อ 13 คณะกรรมการมีหน้าที่ ดังนี้

- (1) กำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาของสถานศึกษา
- (2) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
- (3) ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
- (4) กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
- (5) ส่งเสริมและสนับสนุน ให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐาน
- (6) ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- (7) เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ของสถานศึกษา
- (8) ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
- (9) เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชนและมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
- (10) ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปี ของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน
- (11) แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร
- (12) ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น

ข้อ 14 ให้มีการประชุมคณะกรรมการ อย่างน้อยภาคเรียนละสองครั้ง

การดำเนินการประชุมคณะกรรมการ ให้เป็นไปตามระเบียบวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด โดยให้มีกรรมการเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการที่มีอยู่ใน

ขณะนั้น และให้มีผู้แทนของนักเรียนเข้าร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรแล้วแต่กรณี

ในกรณีที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของนักเรียนโดยตรง ให้รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการด้วย

ให้ผู้บริหารสถานศึกษารายงานผลการประชุมต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่งภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่มีการประชุม

ข้อ 15 ในวาระเริ่มแรกให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรมที่มีสถานศึกษาในสังกัด ดำเนินการให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวัน นับแต่วันประกาศใช้ระเบียบนี้

สถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้คณะกรรมการโรงเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 ปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่าจะมีการประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการตามระเบียบนี้ รวมทั้งดำเนินการให้เป็นไปตามข้อ 6 และข้อ 7 แล้วแต่กรณี

สถานศึกษาที่ไม่มีคณะกรรมการสถานศึกษาหรือคณะกรรมการโรงเรียนอยู่ในวันที่ประกาศใช้ระเบียบนี้ ให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรมซึ่งเป็นผู้เข้าสังกัดกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้เป็นไปตามข้อ 6 และข้อ 7 แล้วแต่กรณี

ข้อ 16 ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ รักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2543

สมศักดิ์ ปริศนานันท์ทุก

(นายสมศักดิ์ ปริศนานันท์ทุก)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

สมหวัง มหาวัง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่อง ความคิดเห็นต่อแนวปฏิบัติตามหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อแนวปฏิบัติตามหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษาใน 12 ด้าน

จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 870 คน ประกอบด้วยคณะกรรมการที่เป็นข้าราชการ คือ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้แทนครู และคณะกรรมการที่ไม่เป็นข้าราชการ คือ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - State Sampling) และเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและจำแนกตามสถานภาพของคณะกรรมการมีความคิดเห็นต่อแนวปฏิบัติตามหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้านทั้ง 12 ด้าน อยู่ในระดับเห็นด้วย โดยเรียงลำดับจากสูงไปหาค่า 3 ด้านแรกดังนี้ ด้านส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐาน ด้านการส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และด้านส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2. คณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นข้าราชการ มีความคิดเห็นต่อแนวปฏิบัติตามหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้าน 8 ด้าน มากกว่าคณะกรรมการที่ไม่เป็นข้าราชการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่มีความเห็นอีก 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน คือ ด้านให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ด้านกำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา ด้านเสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา และด้านให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อ

สาธารณชน

สวัสดิ์ แก้วชนะ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ บทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 352 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมบริหารวิชาการอยู่ในระดับ“ปานกลาง” 3 อันดับแรก คือ การส่งเสริมการสอน งานห้องสมุด วัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

2. ปัญหาการมีส่วนร่วมบริหารวิชาการอยู่ในระดับ “ปานกลาง” คือ ด้านปัญหาส่วนตัวและด้านปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียน ยกเว้นด้านปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารและครูอยู่ในระดับ “น้อย”

3. ความต้องการในการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับ “มาก” เรียงตามลำดับคือ ความต้องการระดับปฏิบัติการ ความต้องการพัฒนาตนเอง และความต้องการระดับนโยบาย

สมชิต จันทร์ขาว (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างคือ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 651 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาอยู่ในระดับ“ปานกลาง” เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ และด้านการบริหารงานบุคคล ยกเว้นด้านการบริหารทั่วไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ “มาก”

2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมมีความเห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาอยู่ในระดับ “มาก” อันดับแรกคือ ด้านผู้บริหารและครู รองลงมาคือ ด้านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและด้านโรงเรียน

3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมมีความเห็นว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาอยู่ในระดับ “น้อย” ได้แก่ ด้านโรงเรียน ด้านผู้บริหารและครู ยกเว้น ด้านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ “ปานกลาง”

วรวรรณ เกื่อนนาดี (2544 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเกี่ยวกับ การศึกษาสภาพการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานและเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้บริหารโรงเรียน จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 392 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 306 คน และผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 86 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าและเลือกตอบ ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันและปัญหา ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับ ปานกลาง ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป ส่วนความต้องการในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับ มาก ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป

2. เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้บริหารโรงเรียนพบว่า

2.1 สภาพปัจจุบันด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 สภาพปัญหาด้านงบประมาณ และด้านบริหารทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านวิชาการ และด้านบริหารงานบุคคลมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ความต้องการด้านวิชาการไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สำราญ หาญประเสริฐ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 290 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมจัดการศึกษา อยู่ในระดับ

ปานกลางเกือบทุกด้าน ด้านที่มีส่วนร่วมมากคือ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และด้านที่มีส่วนร่วมน้อยคือ การให้ความเห็นชอบการจัดทำสาระของหลักสูตรท้องถิ่น กรรมการสถานศึกษา ตัวแทนจากชุมชน มีส่วนร่วมน้อยทุกด้าน กรรมการตัวแทนครูและผู้บริหาร โรงเรียนมีส่วนร่วมมากทุกด้าน

2. ปัญหาการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นปัญหาในระดับปานกลางทุกด้าน ปัญหาสำคัญเกิดจากกรรมการสถานศึกษายังไม่รู้หน้าที่ดีพอ ขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดการศึกษา รองลงมาเกิดจากผู้บริหาร โรงเรียนไม่ให้ความสำคัญกับกรรมการสถานศึกษา และการคัดเลือกคนเป็นกรรมการสถานศึกษายังไม่ได้คนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษา มีการประชุมกรรมการเพื่อปฏิบัติงานในหน้าที่น้อยครั้งมาก

3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความต้องการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะความต้องการให้เด็กได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วถึงทุกคน และมีคุณภาพได้มาตรฐาน กรรมการจากชุมชน จากครูและผู้บริหาร โรงเรียนมีความต้องการมากเช่นเดียวกัน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พินิจจำปาหอม (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี เพื่อศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 174 คน โดยใช้เครื่องมือในการศึกษาค้นคว้า 3 ชุด คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา มีการปฏิบัติหน้าที่เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ดังนี้ คือ การแต่งตั้งที่ปรึกษา และหรือคณะกรรมการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ได้รับมอบหมาย การให้คำปรึกษา แสวงหา และมีส่วนร่วมในการบริหารการเงินและงบประมาณ ตลอดจนวิทยากรภายนอก และการให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน

นอกจากนี้คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา มีปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ คือ คณะกรรมการโรงเรียนไม่ได้ร่วมมือปฏิบัติหน้าที่ เพราะไม่มีเวลา ไม่ทราบว่ามีการประชุมหรือจัดอบรม ไม่ได้เสนอแนะเพราะเกรงใจผู้บริหาร ขาดประสบการณ์ ไม่มีความมั่นใจ และไม่กล้าเสนอแนะ

2. บุคลากรโดยส่วนรวม ผู้ปกครอง และผู้ทรงคุณวุฒิ เห็นว่าคณะกรรมการโรงเรียน ประถมศึกษามีการปฏิบัติหน้าที่ โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก ส่วนข้าราชการเห็นว่า คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา มีการปฏิบัติหน้าที่โดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และมีการปฏิบัติด้านการแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก

คำเขื่อน อิ่มใจ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองอุดรธานี เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 270 คน ประกอบด้วยผู้บริหารและครูในโรงเรียน ผู้ปกครองและศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิอื่น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้นเอง ผลการศึกษาพบว่า

1. คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา โดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพมีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ ปานกลาง ยกเว้นผู้บริหารและครูในโรงเรียนมีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านการประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน อยู่ในระดับมาก โดยมีรายชื่อที่มีความพึงพอใจในระดับน้อยในแต่ละด้าน คือ กรรมการโรงเรียนร่วมประเมินผลด้านการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับองค์กรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน กรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในการร่วมและเขียนหลักสูตรท้องถิ่น และกรรมการโรงเรียนมีโอกาสเข้าร่วมประชุมกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาโรงเรียนทุกครั้ง

2. คณะกรรมการโรงเรียนที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่โดยรวม และเป็นรายด้าน 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารและครูมีความพึงพอใจโดยรวมและอีก 2 ด้าน คือด้านกำหนดนโยบายแผนแม่บทและแผนพัฒนาโรงเรียนและด้านการให้คำปรึกษาเสนอแนะแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนมากกว่าผู้ปกครองและศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ผู้ทรงคุณวุฒิอื่นมีความพึงพอใจมากกว่าผู้ปกครองและศิษย์เก่า ด้านการประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้บริหารและครูมีความพึงพอใจมากกว่าผู้ปกครอง ศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิอื่น และผู้ปกครองและศิษย์เก่ามีความพึงพอใจมากกว่าผู้ทรงคุณวุฒิอื่น

จตุรงค์ สิทธิบุญมา (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้คณะกรรมการโรงเรียนปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ : กรณีศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา

อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการโรงเรียนเกี่ยวกับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน โดยวิธีการ ศึกษาเชิงคุณภาพที่ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม เก็บข้อมูลจากคณะกรรมการโรงเรียนซึ่งเป็น กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน จาก 810 คน ข้อมูลที่ได้ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงคุณภาพ และนำเสนอ โดยวิธีการเชิงพรรณนาประกอบตาราง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน อันประกอบไปด้วยปัจจัยนำ ได้แก่ ประสบ การณ์ ความเข้าใจในระบบการศึกษา การมีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นคณะกรรมการโรงเรียน การ สร้างแรงจูงใจให้เกิดค่านิยมต่อการเข้ามาเป็นคณะกรรมการโรงเรียน แต่ประสบการณ์เดิมไม่มี ผลต่อการเข้ามาเป็นคณะกรรมการโรงเรียน ส่วนปัจจัยเอื้ออำนวยนั้น ระเบียบของคณะ กรรมการโรงเรียนที่ต้องมีการทำความเข้าใจและฝึกอบรมเพื่อให้เกิดทักษะในการปฏิบัติงาน หลายๆครั้ง ระยะเวลา 3 ปี ที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานตลอดจนการคัดเลือกบุคคลที่มีเวลา มี ฐานะทางเศรษฐกิจ มีตำแหน่งทางสังคมเข้ามาปฏิบัติหน้าที่และความสำเร็จของโรงเรียนเป็น ส่วนสร้างขวัญกำลังใจแก่คณะกรรมการโรงเรียน อันเสริมสร้างพลังในการทำงาน ส่วนปัจจัย เสริมเรานั้นบุคคลรอบข้างทุกฝ่าย หน่วยงานในพื้นที่เขตบริการและนอกเขตบริการห่างไกล ไม่มีผลต่อการปฏิบัติงาน ในอนาคตควรมีการกำหนดค่าตอบแทนแก่คณะกรรมการโรงเรียน

อุไค ศรีทุมมา (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะ กรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาที่มีสถาน ภาพแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 338 คน ประกอบด้วย ข้าราชการครูในโรงเรียน ประชาชนหรือข้าราชการอื่น และผู้ บริหารโรงเรียน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็น แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า คณะกรรมการโรงเรียน ประถมศึกษาจำแนกตามสถานภาพ มีปัญหาการปฏิบัติงานตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กรรมการจากข้าราชการ ครูในโรงเรียน มีปัญหาการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน และอยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน คือด้านการประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นและชุมชน กรรมการจากประชาชนและข้าราชการอื่นมีปัญหาการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 6 ด้าน และกรรมการจากผู้บริหาร โรงเรียนมีปัญหาการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน และอยู่ในระดับน้อย 3 ด้าน คือ

ด้านการรับทราบความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนของโรงเรียน ด้านการประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นและชุมชน และด้านการแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการต่างๆ

คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีสถานภาพต่างกันมีปัญหาการปฏิบัติงานตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่มีปัญหาในด้านการแต่งตั้งที่ปรึกษาและ/หรือคณะกรรมการต่าง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 โดยคณะกรรมการจากประชาชนและข้าราชการอื่นมีปัญหามากกว่าคณะกรรมการจากผู้บริหารโรงเรียน

สรุปผล อินทรประเสริฐ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ กรรมการโรงเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 61 คน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 55 คน และโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 95 คน รวม 211 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตรฐานค่า ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษามีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าสุด ดังนี้คือ การประสานงานและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การรับทราบความก้าวหน้าการดำเนินงานของโรงเรียน การให้คำปรึกษาสนับสนุนและร่วมบริหารงบประมาณของโรงเรียน การให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการของโรงเรียน การกำหนดนโยบายแผนแม่บทและแผนพัฒนาของโรงเรียน การแต่งตั้งที่ปรึกษาและคณะกรรมการดำเนินงาน และมีรายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดของแต่ละด้านคือ ประชุมคณะกรรมการโรงเรียนทุกภาคเรียน ให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนและโครงการของโรงเรียน เชิญชวนและประสานร่วมมือในการระดมสรรพกำลังสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนที่ทันสมัยรายงานผลความสำเร็จให้ทุกคนทราบทุกปีการศึกษา เข้าร่วมกิจกรรมประเพณีของชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนา บำเพ็ญประโยชน์ และมีส่วนในการแต่งตั้งที่ปรึกษาของโรงเรียน

2. คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง 6 ด้านไม่แตกต่างกัน

พิทักษ์ จอมเมือง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อทราบระดับการปฏิบัติงาน เปรียบเทียบการปฏิบัติงานและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า เป็นคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 357 คน ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ปกครองนักเรียน และศิษย์เก่าของโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา โดยส่วนรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง
2. ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษาที่มีสถานภาพต่างกัน โดยส่วนรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยผู้บริหารและข้าราชการครูในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติงานสูงกว่า ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ปกครองนักเรียนและศิษย์เก่าของโรงเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิมีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติงานสูงกว่าผู้ปกครองนักเรียนและศิษย์เก่าของโรงเรียน

อนุพนธ์ โสมมีชัย ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อศึกษาความคิดเห็นด้านความคาดหวังให้มีการปฏิบัติ ด้านการปฏิบัติงานจริงของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังให้มีการปฏิบัติกับการปฏิบัติงานจริงของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 175 คน ครูประถมศึกษา จำนวน 346 คน และกรรมการโรงเรียน จำนวน 346 คน รวมทั้งหมด 867 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามคาดหวังให้คณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษาปฏิบัติงานอยู่ในระดับ “มาก” แต่มีความคิดเห็นว่าคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษาปฏิบัติงานจริงอยู่ในระดับ “ปานกลาง” เท่านั้น ดังนั้นความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังในการปฏิบัติงานและการปฏิบัติงานจริงของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา จึงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

2. งานวิจัยต่างประเทศ

บอยล์ (Boyle. 1992 : 3484) ได้ศึกษาด้านการจัดการในโรงเรียน คือ รูปแบบการกระจายอำนาจจากกระทรวงศึกษาธิการไปสู่อาจารย์ใหญ่ของแต่ละโรงเรียน ครู และพ่อแม่ ผู้ปกครอง ให้มีอำนาจเต็มทีในการดำเนินการตัดสินใจเกือบทุกส่วนของการศึกษาชุมชนในโรห์ด ไอส์แลนด์ (Rohde Island) โดยได้รับการส่งเสริมจนครบกำหนด การวิจัยได้ทดสอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมโรงเรียนในด้านการจัดการ 2 ส่วน คือ การรวบรวมผลของการสัมภาษณ์คณะกรรมการโรงเรียน ผู้บริหารและครูในโรงเรียน และทบทวนรายงานข้อตกลงโดยรวมระหว่างคณะกรรมการโรงเรียน สมาคมครู การวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เป็นตัวชี้ว่ามีอิทธิพลต่อการส่งเสริมโรงเรียนในด้านการจัดการ ได้แก่ โรงเรียนขาดแนวคิดที่แน่นอนในด้านการจัดการ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรและผู้นำท้องถิ่น การขาดความสามารถของคณะกรรมการโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนขาดความเอาใจใส่ปล่อยปละละเลยหน้าที่จนเกินไป ขาดความร่วมมือของพ่อแม่ผู้ปกครอง และข้อจำกัดในด้านภาษาที่ใช้ติดต่อในการทำข้อตกลง รวมทั้งกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ของรัฐ

เบเคอรา (Beccora. 1974 : 9877 - A) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทและความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับตัวแทนของชุมชนต่อการวินิจฉัยปัญหาของโรงเรียน โดยการคัดเลือกปัญหาของโรงเรียนที่ต้องอาศัยการตัดสินใจร่วมกันของผู้บริหารและตัวแทนชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะทำความเข้าใจและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และนโยบายที่ตกลงกันได้ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า

1. ผู้บริหารต้องสนใจและเข้าใจความแตกต่างของชุมชน และต้องพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนได้ในทุกโอกาส
2. ทศนคติในทางที่ไม่พึงประสงค์ของแต่ละฝ่ายจะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน
3. การให้ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน จะต้องจัดเตรียมข้อมูลให้เขาได้ศึกษาล่วงหน้า
4. ผู้บริหารจะต้องยอมรับในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และไม่ควรรอคาดหวังผลที่จะได้รับจากการเข้าร่วมกับชุมชนมากเกินไป

สมิท (Smith. :1971 - A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของตัวแทนประชาชน ในการวางแผนและพัฒนาการศึกษา พบว่า

1. คณะกรรมการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และตัวแทนประชาชน มีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา

2. คณะกรรมการจากประชาชนไม่เห็นด้วยกับเรื่องต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนดำเนินการ แต่เพียงฝ่ายเดียว โดยที่คณะกรรมการไม่มีส่วนรู้เห็นหรือรับรู้

3. คณะกรรมการโรงเรียนและผู้บริหาร โรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่า โรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิมมาก หากได้มีคณะกรรมการดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า การที่ชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน องค์กรท้องถิ่นและบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้นมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการร่วมมือร่วมใจอันดีระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องดังกล่าว จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาในชุมชนและประเทศชาติ ในปัจจุบันแนวนโยบายของรัฐต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างกว้างขวางทั้งภาครัฐและเอกชน แต่ตามสภาพความเป็นจริง ในทางปฏิบัติและการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าวยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น ชุมชนและคณะกรรมการยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ การขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษา การไม่มีเวลาในการเข้าร่วมประชุม การไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจต้องดิ้นรนในการประกอบอาชีพ จึงไม่มีเวลาให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาได้อย่างเต็มที่ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาการศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ไขให้หมดไป เพื่อพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิตของคนไทยให้มีประสิทธิภาพต่อไป